

польського наукового діалогу.

Студентські дослідження у контексті сучасних лінгвістичних студій повинні базуватися на тій науковій сумлінності, яку плекав Василь Сімович, використовуючи при цьому переваги цифрової епохи [3, с. 15].

Список використаної літератури

1. Комариця М. М. Василь Сімович – редактор і видавець: штрихи до творчого портрета. *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики*. Львів, 2010. Вип. 2. С. 85–94.
2. Погребенник Ф. П. Василь Сімович (1881–1944). Життєпис і діяльність. *Василь Сімович – визначний діяч української культури*. Чернівці : Рута, 2001. С. 40–52.
3. Сімович В. *Праці у двох томах*. Т. 1: Мовознавство / упоряд. Л. Ткач. Чернівці : Книги – ХХІ, 2005. 512 с.
4. Хобзей Н. В. Василь Сімович – мовознавець, редактор, педагог. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Проблеми української термінології. 2011. № 709. С. 110–115.

Анна Загорська,

студентка

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
науковий керівник - доктор філологічних наук, професор
Тетяна Вільчинська

НЕПОВНІ РЕЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ СИНТАКСИЧНІЙ ПАРАДИГМІ

Неповні речення в сучасному мовознавстві розглядають як особливий тип синтаксичних конструкцій, у яких одна або кілька структурних ланок (членів речення) формально не виражені, проте імпліцитно наявні в свідомості мовця й адресата [3]. Така неповнота не порушує комунікативної цілісності висловлювання, оскільки відсутні компоненти легко відновлюються з контексту або мовленнєвої ситуації [2].

Традиційно неповне речення визначають як конструкцію з невербалізованим елементом синтаксичної структури, що фіксується на рівні мислення і сприйняття. У сучасних синтаксичних дослідженнях для

позначення цього явища активно використовується поняття еліпсису, під яким розуміють пропуск певного компонента граматичної будови речення. Водночас еліпсис трактують не лише як формальне випадіння члена речення, а як прояв глибинної структурної неповноти синтаксичної конструкції [1].

Суттєвою ознакою неповних речень є їхня структурно-семантична незавершеність, яка компенсується за рахунок контексту або ситуації мовлення. При цьому важливо, що пропуск не є довільним: він підпорядковується закономірностям синтаксичної організації мовлення і не стосується тих компонентів, які несуть основне смислове навантаження висловлювання [3].

З погляду валентнісної теорії, неповнота речення пов'язана з наявністю незаповнених валентних позицій у структурі слова (передусім дієслова). Такі позиції можуть залишатися нереалізованими формально, але відновлюються на основі лексико-граматичних властивостей опорного компонента та загального змісту висловлювання. Відповідно, неповні речення реалізують як прямі, так і зворотні валентні зв'язки між компонентами.

У системі синтаксису сучасної української мови неповні речення займають проміжне, але цілком закономірне місце між формально повними конструкціями та структурно специфічними типами речень. Їхнє функціонування зумовлене не порушенням граматичних норм, а дією комунікативних і контекстуальних чинників, що визначають доцільність пропуску певних компонентів.

Традиційно в синтаксичній класифікації речення на повні та неповні поділяють за ознакою формально вираженої наявності всіх членів, необхідних для структурної завершеності. При цьому неповні речення розглядаються як похідні від повних, оскільки їхня структура мислиться через співвіднесення з відповідними повними моделями. Саме зіставлення з повними реченнями дає змогу встановити характер і функцію пропущених компонентів.

Водночас важливим є розмежування неповних і односкладних речень, яке часто викликає певні труднощі. Принципова відмінність полягає в тому, що в

односкладних реченнях відсутність одного з головних членів є структурно зумовленою і нормативною, тобто не передбачає його відновлення (наприклад, безособові чи означено-особові конструкції). Натомість у неповних реченнях пропущений компонент потенційно наявний у структурі й може бути відновлений із контексту чи ситуації мовлення.

З позицій сучасного мовознавства, неповні речення доцільно розглядати також у межах теорії актуального членування висловлювання. Їх виникнення часто пов'язане з еліпсацією тематичного (вихідного) компонента або рідше – частини реми. Однак повне усунення смислотворчих елементів неможливе, оскільки це призвело б до втрати інформативності висловлювання.

Класифікація неповних речень у сучасному мовознавстві ґрунтується передусім на умовах їх виникнення та способах відновлення пропущених компонентів. У зв'язку з цим виділяють *контекстуальні, ситуативні та еліптичні* неповні речення, які відрізняються характером синтаксичної та семантичної неповноти [3].

Контекстуальні неповні речення – це конструкції, у яких пропущений член речення відновлюється на основі попереднього або наступного тексту. Їхня неповнота зумовлена залежністю від мовного контексту, що забезпечує повне розуміння висловлювання. Такі речення формально можуть виглядати незавершеними, однак у структурі зв'язного мовлення вони є семантично повними.

Ситуативні неповні речення виникають у конкретній мовленнєвій ситуації й не потребують вербалізації всіх компонентів, оскільки зміст зрозумілий учасникам комунікації завдяки спільному досвіду або безпосередньому сприйняттю ситуації. Їхня інтерпретація спирається не на текст, а на позамовні чинники – обставини спілкування, жести, міміку, контекст події.

У науковій традиції (як-от у працях П.С. Дудика) контекстуальні та ситуативні неповні речення часто об'єднують на основі

зовнішньосинтаксичних умов їх творення, протиставляючи їх еліптичним конструкціям [2].

Еліптичні речення становлять особливий тип неповних конструкцій, у яких пропуск члена речення зумовлений внутрішньосинтаксичними чинниками. У таких випадках відсутній компонент не відновлюється безпосередньо з контексту, але його значення чітко визначається завдяки лексико-граматичним властивостям інших слів у реченні. Еліптичність тут виступає як структурна характеристика, що формує специфічну модель висловлювання.

Загалом, за незаповненістю синтаксичних позицій у неповних реченнях можуть стояти різні семантичні передумови, зокрема очевидність суб'єкта чи об'єкта дії, повторюваність інформації або її комунікативна другорядність.

Неповні речення виконують важливі комунікативні функції, забезпечуючи економію мовних засобів і усуваючи надлишкове повторення інформації [5]. Вони сприяють стислості, динамічності та природності мовлення, особливо в умовах усного спілкування.

Найбільш активно такі конструкції функціонують у діалогічному мовленні, де значна частина змісту є спільною для співрозмовників і не потребує повного вербалізування. Крім того, неповні речення беруть участь в організації актуального членування висловлювання, акцентуючи нову інформацію [4].

Отже, неповні речення є органічним компонентом синтаксичної системи української мови, що функціонують поряд із повними конструкціями. Їхня специфіка полягає у формальній неповноті, яка компенсується контекстом або мовленнєвою ситуацією. Вони забезпечують економію мовних засобів, підвищують динамічність і природність мовлення, а також виконують важливі стилістичні функції, зокрема, сприяють вираженню емоцій і створенню підтексту. Таким чином, неповні речення відіграють вагомую роль у комунікації, демонструючи гнучкість синтаксичної системи та її здатність адаптуватися до реальних умов мовлення.

Список використаної літератури

1. Богатько В. В. Синтаксис і стилістика неповних речень у мові сучасної української періодики. Вінниця: Нова книга, 2010. 176 с.
2. Дудик П. С. Синтаксис сучасної української мови. Київ: Академія, 2010. 384 с.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматика сучасної української мови. Синтаксис. Донецьк: ДонНУ, 2001. 662 с.
4. Сучасна українська літературна мова / за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1972. 515 с.
5. Українська мова: енциклопедія / за ред. В. М. Русанівського. Київ: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

Андріана Кара,

студентка

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка;
науковий керівник – доктор філологічних наук,
професор Олеся Тележкіна

ПРОБЛЕМА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИВЧЕННЯ МОРФОЛОГІЇ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ: РОЛЬ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КАЗКИ

Розділ «Морфологія» посідає одне з провідних місць у шкільному курсі української мови, оскільки саме він забезпечує засвоєння учнями граматичних закономірностей мови і формує вміння свідомо й доречно використовувати мовні засоби в різних комунікативних ситуаціях. Окрім того, морфологія є основою для опанування синтаксису, адже саме на морфологічному рівні закладаються знання про частини мови, їхні граматичні ознаки та функції в мовленні. Пізнавальне значення вивчення морфології полягає у формуванні системного уявлення про мову як цілісну структуру, що функціонує за певними законами, а також у розвитку логічного мислення учнів. «Практичне значення цього розділу визначається тим, що морфологія є базою для засвоєння орфографії, пунктуації та культури мовлення, а також формування правописних і мовленнєвих умінь і навичок» [6, с. 143].